

**MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA**

**Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 343.36 (043.2)**

SORBALA MIHAIL

**RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU REȚINEREA SAU
ARESTAREA ILEGALĂ A PERSOANEI**

**Specialitatea științifică: 554.01.–Drept penal (drept penal și execuțional
penal)**

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU 2017

Teza de doctorat a fost elaborată în cadrul Catedrei Drept Public a Universității Libere
Internaționale din Moldova

Conducător științific:

Barbăneagră Alexei, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

Referenți oficiali:

1. **CUȘNIR Valeriu**, doctor habilitat în drept, profesor universitar

2. **MORARU Victor**, doctor în drept, profesor universitar

Componența Consiliului științific specializat:

1. **ULIANOVSKI Xenofon, președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar

2. **ROTARI Oxana, secretar științific**, doctor în drept, conferențiar universitar

3. **GHEORGHITĂ Mihai**, doctor habilitat în drept, profesor universitar

4. **RUSU Vitalie**, doctor în drept, conferențiar universitar

5. **OSOIANU Tudor**, doctor în drept, conferențiar universitar

6. **BERLIBA Viorel**, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc în data de **24 iunie 2016**, ora **10.00** în ședința Consiliului științific specializat **D 34 554.01 – 24** din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova (mun. Chișinău, str. Vlaicu Pircălab, 52, et. 2, sala 212)

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Universității Libere Internaționale din Moldova și pe pagina web a CNAA (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la **22 mai 2017**

Secretar științific al

Consiliului științific specializat,

Conf. univ., dr.

_____ **ROTARI Oxana**

Conducător științific,

dr. hab., conf. univ

_____ **BARBĂNEAGRĂ Alexei**

Autor:

_____ **SORBALA Mihail**

© Sorbala Mihail, 2017

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei cercetate. Acordul de asociere încheiat între Republica Moldova și Uniunea Europeană, ratificat de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 112 din 02.07.2014, recunoaște valorile comune, pe care se întemeiază UE, și anume: democrația, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, precum și statul de drept, care constituie esența asocierii politice, integrării economice. Republica Moldova s-a obligat să accelereze procesul de reformă și de apropiere legislativă la standardele țărilor europene.

În scopul diminuării infraționalității se impune elaborarea și consolidarea unei politici penale comune pentru toate statele membre ale UE. O politică clar definită la nivelul tuturor statelor UE va permite și va menține un spațiu european de securitate, libertate și justiție. În baza Acordului de Asociere, Republica Moldova este obligată să facă eforturi pentru a realiza obligațiunile sale, care sunt stipulate în Planul Național de Acțiuni pentru a compatibiliza sistemul său juridic cu cel al UE, de a implementa standardele CEDO în jurisprudența sa națională. O problemă majoră în realizarea politicii penale a statului o constituie imperfecțiunea legii penale și procesual-penale la segmentul ce ține de reținerea și arestarea persoanelor; lacunele menționate de către CEDO în aplicarea standardelor europene în procesul de reținere și arestare a persoanelor. Scopul enunțat a impus Cabinetul de Miniștri de a începe revizuirea politicii penale a statului de la modificarea Constituției Republicii Moldova. Conform Planului Național de Acțiuni, Guvernul Republicii Moldova a elaborat și aprobat două proiecte de lege cu privire la modificarea și completarea unor prevederi ale Constituției Republicii Moldova, care au menirea de a spori independența sistemului de justiție și să excludă orice interferență în activitatea procurorilor și judecătorilor. Schimbările care se impun în domeniul reformei legislative derivă nu numai din transformările sociale, economice, politice, cât și din conținutul tratatelor, la care Republica Moldova este parte. Astfel, art. 3 al Declarației Universale a Drepturilor Omului adoptată de Adunarea Generală a ONU, consacră regula conform căreia „Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertatea sa și securitatea persoanei sale”. Acest drept fundamental al persoanei este stipulat și în Habeas Corpus Act, în Declarația de Independență a SUA, în Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului (art. 5), în Constituția Republicii Moldova (art. 25), în Codul de procedură penală (art. 1) etc., care îi configurează conținutul, consacrându-l în *status libertatis* al persoanei. Acest drept este restrâns doar în cazul aducerii atingerii valorilor sociale, apărate de legea penală.

Cercetarea științifică a unuia dintre cele mai importante drepturi ale persoanei – libertatea individuală, se impune nu numai de jurisprudența constantă a CEDO, dar și de recenta Hotărâre a Curții Constituționale a Republicii Moldova, nr. 3 din 23.02.2016, privind excepția de

neconstituționalitate ale alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale art. 186 din Codul de procedură penală (termenul arestului preventiv). Hotărîrea supra constituie o abordare complexă a mecanismului penal, procesual penal, al jurisprudenței CEDO în materia reținerii și arestării persoanei. Diminuarea fenomenului infracțional, a politicii penale a statului se impune și prin prisma elaborării unor acțiuni specifice ce țin de reglementarea conflictului transnistrean, regiune necontrolată de autoritățile legale ale Republicii Moldova, pe teritoriul căreia acțiunile de rețineri și arestări ca atare, în virtutea esenței regimului, ca anticonstituțional, sunt ilegale. Nu împlător, reținerile și arestările ilegale, care sunt examinate de CtEDO, sunt îndreptate contra Federației Ruse, care, *de facto*, și juridic, controlează acest teritoriu..

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. În contextul vizat, ținem a pune accentul și pe faptul că inaplicabilitatea normei de drept, supuse investigației noastre științifice (art. 308 Cod penal al Republicii Moldova), precum și nivelul înalt de latență este determinat de faptul, că în marea majoritate a cazurilor de încălcare a legalității în procesul aplicării măsurilor de constrângere procesual-penală, persoanele, ce au o anumită vină în acest sens sunt supuse doar răspunderii disciplinare.

Se cere a fi evidențiat și faptul că, luînd în calcul caracterul de blanchetă a acestei norme de drept (art. 308 Cod penal al Republicii Moldova), la momentul actual, interesul față de tema respectivă s-a actualizat esențial, atît în plan teoretic, cît și sub aspect practic. Momentul se explică prin faptul că, odată cu adoptarea în anul 2003 a Codului de procedură penală, s-a exercitat o influență substanțială asupra conținutului și semnelor componente de infracțiune prevăzute în art. 308 Cod penal al Republicii Moldova. Totodată, studierea semnelor infracțiunii respective, cu luarea în calcul a influențării prevederilor noului Cod de procedură penală a fost realizată rezervat în literatura științifică de specialitate. Practica judiciară actuală simte necesitatea stringentă a unor recomandări și comentarii științifice fundamentate, destinate pentru a soluționa aspectele discutabile cu referire la aplicabilitatea prevederilor art. 308 din Codul penal al Republicii Moldova. Această revizuire științifică este dictată de necesitatea determinării limitelor juridico-penale a legalității, de elaborarea unor recomandări științifico-practice asupra aplicării și realizării respectivei norme de drept. Anume aceste circumstanțe scot în evidență situația prezentă în cadrul acestui domeniu de cercetare și identifică problemele de cercetare, justificînd, respectiv, necesitatea realizării unui astfel de studiu.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei constă în evaluarea politicii penale a statului în perioada implementării Acordului de Asocierie între RM și UE, privind respectarea unuia dintre cele mai importante drepturi – libertății persoanei în jurisprudența RM, în procesul de reținere și arestare a persoanei; elaborarea propunerilor de perfecționare a legislației în baza jurisprudenței

Curții Constituționale și a standardelor CtEDO. În funcție de scopul invocat au fost determinate și anumite *obiective*, la care se atribuie: 1) cercetarea studiilor realizate de către oamenii de știință din Republica Moldova și a celor de peste hotare, care, de-a lungul timpului, s-au preocupat de subiectul răspunderii pentru comiterea infracțiunii de reținere sau arestare ilegală; 2) cercetarea formelor răspunderii penale pentru fapta de reținere sau arestare ilegală sub aspectul dreptului penal comparat; 3) expunerea semnelor obiective a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală; 4) expunerea semnelor subiective a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală; 5) identificarea măsurilor de drept penal luate în vederea prevenirii și combaterii infracțiunii de reținere sau arestare ilegală; 6) studierea laturii practice a aplicării de către organele judiciare a sistemului de măsuri de drept penal în vederea prevenirii și combaterii faptei de reținere sau arestare ilegală și, de asemenea, pe vectorul realizării răspunderii penale a persoanelor care au comis fapte ce nimeresc sub incidența art. 308 Cod penal al Republicii Moldova; 7) evidențierea dificultăților întâlnite în procesul calificării faptei de reținere sau arestare ilegală și în delimitarea acesteia de alte infracțiuni conexe; 8) identificarea și analiza cauzelor și condițiilor care contribuie la comiterea infracțiunii de reținere sau arestare ilegală; 9) evidențierea specificului protecției juridice împotriva reținerii sau arestării ilegale în baza convenției Europene a Drepturilor Omului; 10) analiza legislației de domeniu a Republicii Moldova cu privire la reținerea sau arestarea ilegală prin prisma practicii CEDO și expunerea cazurilor din practica CtEDO cu referire la reținerea și arestarea ilegală; 11) elaborarea propunerilor științifice fundamentate în vederea perfecționării legii penale cu referire la fapta incriminată în art. 308 Cod penal al Republicii Moldova.

Metodologia cercetării științifice și baza empirică a acesteia. Cercetările întreprinse cu ocazia elaborării acestei teze de doctor s-au bazat pe studierea doctrinei, practicii și legislației existente în domeniul incriminării și sancționării faptelor de reținere sau arestare ilegală. Printre metodele de cercetare utilizate evidențiem: metoda logică, metoda sistemică, metoda juridică, precum și cea comparativă. Metodologia de cercetare a înglobat și metoda dialectică privind posibilitatea cunoașterii realității obiective, căile, mijloacele și metodele de percepere științifică. Baza empirică a studiului realizat se fundamentează pe cercetarea științifică a numeroaselor studii din domeniu, a cazurilor practice cu caracter intern și internațional a căror examinare a contribuit esențial la identificarea noțiunii faptei de reținere sau arestare ilegală, precum și la identificarea limitelor, condițiilor și particularităților răspunderii penale pentru comiterea acestei infracțiuni. Baza normativă a cercetării se constituie din prevederile Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, ale Constituției Republicii Moldova, ale Codului penal al Republicii Moldova și ale celui de procedură penală. Concluziile

formulate în cadrul lucrării se fundamentează pe rezultatele analizei teoretice ale literaturii științifice din domeniu, pe cazurile practice din activitatea organelor de drept, cât și pe soluțiile oferite de CtEDO în cadrul anumitor cauze examinate.

În special, cu referire la elaborarea concluziilor teoretice la tema tezei de doctorat au fost utilizate multiple lucrări, cele mai importante fiind ale următorilor autori: Ulianovschi Gheorghe, Brînză Sergiu, Ulianovschi Xenofon, Stati Vitalie, Țurcanu Ion, Grosu Vladimir, Barbăneagră Alexei, Alecu Gheorghe, Berliba Viorel, Cușnir Valeriu, Doga Anatolie, Rusu Vitalie, Dolea Igor, Botezatu Raisa, Gribincea Vladislav, Osoianu Tudor, Stamatina Ștefan, Gheorghieș Alexandru, Zubco Valeriu ș. a. Lucrarea de față a avut, de asemenea, în calitate de sursă empirică multiple cazuri din practica CtEDO și a organelor de drept din Republica Moldova.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. Caracterul novator al rezultatelor obținute este determinat de faptul că această teză de doctor reprezintă o cercetare profundă care a permis concretizarea și dezvoltarea cadrului conceptual al răspunderii penale pentru reținere și arestare ilegală. În latură teoretică, drept element de noutate științifică, se prezintă și se precizează conținutul infracțiunilor de reținere sau arestare ilegală, noțiunile de reținere și arestare ilegală, susținute prin argumente prompte în vederea unui tratament juridic mai concis privind faptele infracționale nominalizate. Caracterul novator al rezultatelor obținute ține de faptul că această teză de doctor este una dintre cercetările științifice temeinice în domeniul răspunderii penale pentru comiterea faptei de reținere sau arestare ilegală. În temeiul studiului realizat au fost supuse unei cercetări minuțioase multiple laturi controversate ale științei și practicii dreptului penal cu referire la fapta de reținere sau arestare ilegală, fiind formulate concluzii și recomandări teoretice care pot fi luate în calcul de legislator. Noutatea științifică a tezei de doctorat se impune prin următoarele momente: a) au fost cercetate formele juridice de determinare a răspunderii pentru fapta de reținere sau arestare ilegală sub aspectul normelor de drept penal comparat; b) au fost expuse semnele obiective ale infracțiunii de reținere sau arestare ilegală; c) au fost evidențiate semnele subiective ale infracțiunii de reținere sau arestare ilegală; d) s-a reușit a determina sistemul măsurilor de drept penal în vederea prevenirii și combaterii infracțiunii de reținere sau arestare ilegală; e) a fost efectuat un studiu complex în latura practică a aplicării de către organele judiciare ale sistemului de măsuri de drept penal, în vederea prevenirii și combaterii faptei de reținere sau arestare ilegală, și, deasemenea, pe vectorul realizării răspunderii penale a persoanelor care au comis fapte ce nimeresc sub incidența art. 308 Cod penal al Republicii Moldova; f) au fost evidențiate particularitățile calificării faptei de reținere sau arestare ilegală și delimitarea acesteia de alte infracțiuni conexe; g) au fost studiate cauzele și condițiile care contribuie la comiterea infracțiunii de reținere sau arestare ilegală; h) a fost expus

specificul protecției juridice împotriva reținerii sau arestării ilegale în baza convenției Europene a Drepturilor Omului; i) s-a efectuat analiza legislației de domeniu a Republicii Moldova cu privire la reținerea sau arestarea ilegală prin prisma practicii CEDO; î) au fost expuse cazuri din practica CtEDO cu referire la reținerea și arestarea ilegală; j) s-au elaborat propuneri științifice fundamentate și argumentate în vederea perfecționării legii penale cu referire la fapta incriminată în art. 308 Cod penal al Republicii Moldova. Din cauza lipsei unei politici penale clare și consecvente de prevenire și combatere a faptelor de reținere și arestare ilegală, a imperfecțiunilor legii penale, a deficiențelor în aplicarea normelor de drept penal, în Republica Moldova este descoperit un număr relativ redus de infracțiuni de acest gen. Concomitent cu tratarea inovatorie, lucrarea prezintă opiniile publicate de diverși autori de drept penal din Republica Moldova și de peste hotare, ale căror concepte sunt legate de practica aplicării răspunderii penale pentru fapta de reținere sau arestare ilegală.

Problema științifică de importanță majoră soluționată constă în stabilirea unui mecanism eficient de prevenire și combatere a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală a persoanelor, moment care ar contribui la revizuirea și perfecționarea normelor de drept penal din acest domeniu și la aplicarea lor corectă în cazurile de arestare sau reținere ilegală a persoanelor.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării este determinată de faptul că toate tezele, opiniile și conceptele expuse în cadrul lucrării, precum și concluziile științifice pot fi utilizate: în activitatea legislatorului pe linia perfecționării legii penale la acest compartiment; în activitatea practică a organelor de drept, implicate în combaterea acestei categorii de infracțiuni; în predarea disciplinei de Drept penal în instituțiile de învățământ cu profil juridic. De asemenea, concluziile și recomandările științifice înaintate cu ocazia elaborării acestei teze de doctor, pot servi ca un suport substanțial la calificarea corectă a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală și, respectiv, la organizarea lucrului profilactic în vederea contracarării acestui tip de infracțiuni. *Valoarea aplicativă* se fundamentează pe faptul că tezele, opiniile, concluziile și recomandările din teză prezintă un anumit grad de interes pentru lucrătorii practicieni din domeniu cu referire la calificarea corectă, investigarea și combaterea săvârșirii faptelor de reținere sau arestare ilegală. De asemenea, rezultatele studiului realizat pot fi de un real folos, fiind utilizate în cercetările științifice, la elaborarea unor ghiduri pentru organele de urmărire penală, în cadrul procesului de pregătire inițială și formare continuă a specialiștilor din domeniul jurisprudenței, la instruirea studenților, masteranzilor, doctoranzilor și, de asemenea, în domeniul politicii penale pentru elaborarea unei legislații penale, coerente, care ar reglementa sancționarea adecvată a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală. Astfel, caracterul aplicativ al acestei teze de doctor se limitează la următoarele momente: 1) interpretarea anumitor termeni și noțiuni în sensul art. 308 Cod penal al

Republicii Moldova; 2) scoaterea în evidență a neajunsurilor specifice pentru componența de infracțiune de reținere sau arestare ilegală; 3) soluționarea unui spectru larg de aspecte controversate cu referire la semnele obiective și cele subiective ale infracțiunii de reținere sau arestare ilegală.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere constau în: cercetarea studiilor realizate de către oamenii de știință din Republica Moldova și a celor de peste hotare care de-a lungul timpului s-au preocupat de subiectul răspunderii pentru comiterea infracțiunii de reținere sau arestare ilegală; cercetarea formelor de răspundere penală pentru fapta de reținere sau arestare ilegală sub aspectul dreptului penal comparat; expunerea semnelor obiective ale infracțiunii de reținere sau arestare ilegală; expunerea semnelor subiective ale infracțiunii de reținere sau arestare ilegală; identificarea măsurilor de drept penal luate în vederea prevenirii și combaterii infracțiunii de reținere sau arestare ilegală; studierea laturii practice a aplicării de către organele judiciare ale sistemului de măsuri de drept penal, în vederea prevenirii și combaterii faptei de reținere sau arestare ilegală și, de asemenea, pe vectorul realizării răspunderii penale a persoanelor care au comis fapte ce nimeresc sub incidența art. 308 Cod penal al Republicii Moldova; evidențierea dificultăților întâlnite în procesul calificării faptei de reținere sau arestare ilegală și în delimitarea acesteia de alte infracțiuni conexe; evidențierea specificului protecției juridice împotriva reținerii sau arestării ilegale în baza CEDO; analiza legislației Republicii Moldova cu privire la reținerea sau arestarea ilegală prin prisma practicii CEDO și expunerea cazurilor din practica CtEDO cu referire la reținerea și arestarea ilegală; elaborarea propunerilor științific fundamentate în vederea perfecționării legii penale cu referire la fapta incriminată în art. 308 Cod penal al Republicii Moldova.

Aprobarea rezultatelor. Conceptele și concluziile principale ale acestei teze de doctorat au fost discutate și elaborate în cadrul Catedrei Drept Public a Facultății de Drept a Universității Libere Internaționale din Moldova, găsindu-și, respectiv, reflectare în cadrul mai multor lucrări științifice.

Publicațiile la tema tezei. La tema tezei de doctorat au fost publicate 7 lucrări științifice.

Structura tezei. Lucrarea este constituită din Adnotare, Lista abrevierilor, Introducere, 3 capitole, Concluzii și recomandări, Bibliografie (198 titluri), Declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului.

Cuvinte-cheie: reținere, măsură preventivă, măsură de constrângere procesual-penală, arest, arest la domiciliu, cauză, componență de infracțiune, bănuț, învinuit, inculpat, judecător de instrucție, organ de urmărire penală, procuror, ofițer de urmărire penală.

CONȚINUTUL TEZEI

În cadrul **Introducerii** tezei de doctor este expusă actualitatea și importanța subiectului abordat, este fundamentată și justificată tema de cercetare aleasă, sunt determinate scopul și obiectivele lucrării de doctorat, se face trimitere la nouitatea științifică a rezultatelor obținute, la problema științifică de importanță majoră care a fost soluționată. De asemenea, nu se trece cu vederea nici peste valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor științifice și, respectiv, sumarul compartimentelor tezei de doctorat.

Cercetarea realizată în cadrul **primului Capitol** cu titlul „**Analiza situației în domeniul răspunderii penale pentru comiterea infracțiunii de reținere sau arestare ilegală**” vizează:

1.1. *Analiza materialelor științifice referitoare la infracțiunea de reținere sau arestare ilegală publicate în alte state*; 1.2. *Analiza materialelor științifice naționale consacrate infracțiunii de reținere sau arestare ilegală*. 1.3. Concluzii la Capitolul 1.

1. Menționăm faptul că o parte din lucrările, la care am făcut trimitere, au fost elaborate în perioada URSS, în baza unui material normativ depășit de timp, nereflexând, în marea sa parte, realitățile actuale ale subiectului supus investigației științifice. Cu referire la cercetările mai recente din Federația Rusă, utilizate (începând cu anul 1991 încoace), menționăm că ele, în mare parte, sunt consacrate studierii specificului componentei de infracțiune de reținere sau arestare ilegală, examinând, în deplină măsură, specificul infracțiunii de reținere sau arestare ilegală, semnele obiective și subiective ale acesteia, delimitarea ei de alte componente de infracțiune etc.

În Republica Moldova, de la obținerea independenței încoace, tema infracțiunilor împotriva justiției, la general, și cea a componentei infracțiunii de reținere sau arestare ilegală a constituit, ce este drept într-un mod rezervat obiectul unei cercetări speciale, atât în latura teoretico-practică, cât și în plan juridico-penal comparat. Putem menționa cu certitudine că pînă la momentul de față dispunem de anumite cercetări complexe și de sintetizări teoretice cu referire la infracțiunea de reținere sau arestare ilegală în baza noului material normativ și al generalizării practicii judiciare în domeniu. În același timp, drept rezultat al integrării Republicii Moldova în structurile europene, al perfecționării legislației, asistăm la modernizarea continuă a legii și politicii penale a statului. În acest sens, în știința dreptului penal autohton, totuși rămîne stringentă necesitatea elaborării recomandărilor privind perfecționarea proceselor de elaborare și aplicare a legislației, inclusiv și prestabilirea perspectivelor de dezvoltare pe latura științifică a specificului infracțiunii de reținere sau arestare ilegală.

Cu referire la literatura științifică în domeniu din România, ținem a menționa că în latura vizată se simte de asemenea o anumită insuficiență a gradului de studiere a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală. Acest moment se resimte, în special, după materializarea unor noi

aspecte care necesită o analiză profundă de pe poziția realizărilor teoretico-practice moderne. Astfel, și în literatura de specialitate din spațiul românesc de peste Prut se resimt anumite lacune ce țin de semnele obiective și subiective ale infracțiunii de reținere sau arestare ilegală, acestea având un profund caracter discutabil în mediul practicienilor și al teoreticienilor. La acestea vom face referire în cadrul compartimentelor următoare ale tezei de doctor. Ca urmare a cercetării materialelor științifice publicate la tema respectivei teze de doctorat, putem menționa cu absolută certitudine că acestea au constituit o bază teoretică serioasă pentru investigațiile științifice din domeniu, atât la momentul de față, cât și în latura perspectivei imediate.

2. Evidențierea gradului de studiere a temei cercetate ne-a permis să menționăm că problema particularităților analizei juridico - penale a reținerii sau arestării ilegale nu este cercetată la un nivel suficient și în mod exhaustiv în știința dreptului penal, în special în cea specifică Republicii Moldova la etapa actuală. Astfel, referitor la studiile în domeniul dreptului penal, putem afirma că, deși există numeroase lucrări în domeniu, majoritatea urmăresc interpretarea și analiza juridică a infracțiunilor de reținere sau arestare ilegală într-o manieră generală. Studiul cu privire la particularitățile analizei juridico - penale a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală, pe care l-am realizat, se axează pe compararea diferitelor opinii, atât doctrinare cât și practice. Este necesar de a evidenția și faptul că printre cei mai notorii savanți, ale căror lucrări au constituit obiectul cercetării științifice în cadrul acestui capitol, se înscriu: Ulianoschi Gheorghe, Brînză Sergiu, Ulianoschi Xenofon, Stati Vitalie, Țurcanu Ion, Grosu Vladimir, Barbăneagră Alexei, Alecu Gheorghe, Berliba Viorel, Cușnir Valeriu, Rusu Vitalie, Dolea Igor, Botezatu Raisa, Gribincea Vladislav, Osoianu Tudor, Stamatini Ștefan, Gheorghies Alexandru, Zubco Valeriu, Avram Mihail, Gheorghiuță Mihail, Iurie Mărgineanu, Constantin Gurschi ș.a.

3. Paragraful 3 cuprinde concluziile la care a ajuns autorul, ca urmare a investigațiilor întreprinse în cadrul acestui capitol.

Capitolul 2, intitulat „Elemente obiective și subiective ale reținerii ilegale sau arestării ilegale” include în sine următoarele 7 compartimente: 2.1. *Obiectul infracțiunii de reținere sau arestare ilegală*; 2.2. *Latura obiectivă a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală*; 2.3. *Latura subiectivă a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală*; 2.4. *Subiectul infracțiunii de reținere sau arestare ilegală*; 2.5. *Analiza circumstanțelor agravante a infracțiunilor de reținere sau arestare ilegală*; 2.6. *Delimitarea reținerii sau arestării ilegale de alte infracțiuni conexe*; 2.7. *Concluzii la Capitolul 2.*

2.1. *Obiectul infracțiunii de reținere sau arestare ilegală.* În funcție de natura relațiilor sociale ce formează obiectul juridic special al infracțiunilor contra justiției, acestea pot fi

clasificate după cum urmează: 1) infracțiuni care împiedică îndeplinirea obligațiilor de către reprezentanții organelor care îndeplinesc sau contribuie la îndeplinirea justiției; 2) infracțiuni de serviciu care atentează la legalitatea realizării justiției de către persoanele cu funcție de răspundere din cadrul organelor de justiție; 3) infracțiuni care împiedică activitatea instituțiilor penitenciare, legate de executarea pedepselor privative de libertate; 4) infracțiuni care atentează la ordinea de executare a hotărârilor instanței de judecată[11, p. 61].

În vederea determinării corectitudinii poziționării normei penale, care prevede răspunderea pentru comiterea acestor infracțiuni (reținerea și arestarea ilegală), este important să apreciem conținutul termenului „justiție” și de a realiza un excurs istoric al evoluției acestei instituții de drept penal. „Justiția constituie o pîrghie importantă cu ajutorul căreia statul realizează funcția de întărire a legalității, asigurînd protecția drepturilor și intereselor legale ale persoanelor, a ordinii constituționale și a proprietății de la atentatele infracționale, garantînd securitatea publică și realizarea ordinii de drept în stat[31, p. 3].” Justiția este o formă fundamentală de realizare a puterii de stat, constînd în soluționarea pricinilor civile, penale și altele prin aplicarea legii la cazurile concrete. Justiția reprezintă o valoare socială deosebit de importantă, de a cărei nestingherită îndeplinire depinde întreaga ordine de drept[10, p. 487]. Din punct de vedere al protecției juridico-penale, după opinia savanților I. S. Vlasov și I. M. Teajkova, noțiunea de „justiție” înglobează „organele a căror activitate este apărută prin lege de atentatele împotriva justiției” [24, p. 27]”. După opinia savantului C. N. Harisov, justiția este determinată ca fiind o activitate procesual reglementată a tuturor instanțelor de judecată, care reprezintă puterea judiciară în stat, în vederea examinării obiective și imparțiale a cauzelor penale, civile, administrative, constituționale, orientată spre pronunțarea unei hotărâri legale și echitabile (sentințe, încheieri, decizii etc.)[45, p. 13]. Generalizînd punctele de vedere expuse în teoria dreptului penal, putem vorbi despre existența a două concepții de bază referitoare la perceperea intereselor justiției în calitate de obiect. Esența celei dintîi se limitează la momentul că „interesele justiției ca obiect generic al protecției juridico-penale constă în realizarea corectă a justiției doar de către instanța de judecată, excluzînd organele de urmărire penală”[34, p. 9]. Părtașii celei de-a doua concepții consideră interesele justiției ca fiind drept un cumul al activității legale a instanței de judecată în vederea realizării sarcinilor justiției și a activității corecte a organelor care sprijină sau consolidează activitatea instanței de judecată[37, p. 89].

2.2. *Latura obiectivă a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală.* Ținem să menționăm că dispoziția art. 308 Cod penal al Republicii Moldova conține, de fapt, două componente de infracțiune: 1) reținerea ilegală cu bună-știință de către persoana care efectuează urmărirea penală; 2) arestarea cu bună-știință ilegală de către judecător. Între acestea există atît anumite

asemănări (în latura ce ține de privarea ilegală de libertate a persoanei), cât și careva deosebiri, în special la aspectul privind latura obiectivă și subiectul acestor fapte. Întru caracterizarea laturii obiective a reținerii ilegale (art. 308, alin. 1 Cod penal al Republicii Moldova) urmează să facem trimitere la noțiunea de „*reținere*”, care se conține în art. 165, alin. 1 Cod de procedură penală al Republicii Moldova: „Constituie reținere privarea persoanei de libertate, pe o perioadă scurtă de timp, dar nu mai mult de 72 de ore, în locurile și în condițiile stabilite prin lege”.

În acest context, discutabilă este întrebarea, care varietate a reținerii este avută în vedere în cadrul art. 308, alin. 1 Cod penal al Republicii Moldova. Unii specialiști doctrinari din domeniul dreptului penal consideră că reținerea ilegală urmează a fi calificată ca nimerind sub incidența legii penale, atît atunci cînd aceasta are un caracter procesual penal, cât și cînd are un specific contravențional [32, p. 727]. Alți savanți, dimpotrivă, presupun că în cazul dat, ar fi vorba doar despre reținerea procesual penală [38, p. 741]. Savanții ruși N. I. Golubov, A. A. Gulîi și V. N. Cujicov au aceeași părere, susținînd opinia că „nu constituie latura obiectivă a componenței de infracțiune de reținere ilegală careva alte varietăți ale reținerii, cu excepția celei procesuale, cum ar fi reținerea contravențională, cea în vederea stabilirii identității persoanei sau în scopul asigurării executării unei sentințe de condamnare” [25, p. 51]. În ceea ce ne privește considerăm că este corectă ultima opinie, deoarece art. 308 Cod penal al Republicii Moldova stabilește răspunderea penală nu numai pentru reținerea ilegală, dar și pentru arestarea ilegală, adică pentru diferite varietăți ale privării ilegale de libertate a persoanelor bănuite sau învinuite în comiterea infracțiunilor, dar nu a faptelor contravenționale.

În situația prezenței temeiurilor legale pentru reținere, doar o încălcare gravă și substanțială a normelor de drept procesual penal poate invoca prezența componenței de infracțiune de reținere ilegală, iar dacă abaterea de la legea procesual penală este una neesențială, o atare faptă chiar dacă întrunește formal semnele acestei componențe de infracțiune, însă, în virtutea lipsei de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni și, respectiv, nu poate fi recunoscută în calitate de infracțiune [35, p. 57]. Reținerea este „nelegală” atunci cînd condițiile prevăzute de lege, pentru luarea acestei măsuri nu sunt îndeplinite. Aceasta înseamnă că reținerea este nelegală, cînd a fost dispusă sau efectuată în afara cazurilor prevăzute de lege și fără îndeplinirea formalităților esențiale cerute de lege [14, p. 240-241]. Reținerea ilegală poate consta într-o acțiune sau chiar într-o inacțiune (de pildă, omisiunea de a elibera pe cel reținut la expirarea termenului legal sau neexecutarea dispoziției de punere în libertate de îndată a persoanei cercetate în stare de reținere. Această opinie este expusă, în special, de către savantul Gheorghe Ulianovschi, care menționează că „reținerea ilegală poate fi comisă sub aspectul

elementului material și printr-o inacțiune, de exemplu, în cazul în care cel reținut nu este pus în libertate la decăderea termenelor reținerii”[1, p. 674].

Din punctul de vedere al laturii obiective, conform opiniilor expuse în literatura rusă de specialitate, fapta de reținere ilegală sau arest ilegal se poate exprima prin darea în procesul efectuării urmăririi penale a unor documente procesuale cu bună-știință false (proces-verbal, ordonanță, demers) întru fundamentarea necesității reținerii sau a arestului [33, p. 777]. Codul de procedură penală al Republicii Moldova a determinat temeiurile și ordinea reținerii, termenul reținerii, locul deținerii persoanelor reținute și procedura de punere a acestora în libertate. O așa reglementare minuțioasă a reținerii este chemată să limiteze aplicarea ei doar la situațiile strict necesare, a asigura legalitatea ei, prin aceasta creînd garanții corespunzătoare, necesare protecției în procesul penal al dreptului constituțional al persoanei la inviolabilitate personală. Reținerea și arestul „reprezintă prin sine cele mai aspre măsuri de constrângere procesual-penală, care limitează esențial drepturile constituționale ale bănușilor și învinușilor [27, p. 87]”. Latura obiectivă a componentei de infracțiune, prevăzute de art. 308, alin. 1 Cod penal al Republicii Moldova, constă în reținerea ilegală cu bună-știință a persoanei bănușite în comiterea infracțiunii. „Latura obiectivă o constituie acțiunea social periculoasă și ilegală prevăzută de legea penală, orientată nemijlocit spre urmărirea procesual-penală concretă a unei persoane anumite [36, p. 16]”. Reținerea nelegală poate fi comisă sub aspectul elementului material și printr-o inacțiune, de exemplu, în cazul când cel reținut nu este pus în libertate la expirarea duratei acestei măsuri [15, p. 146]. În sensul celor menționate, ținem să evidențiem aparte opinia savantului Gheorghe Ulianoschi care menționează că „orice reținere... a unei persoane, care nu se face în condițiile indicate de normele de procedură penală, este nelegală [22, p. 50]”. Se prezintă a fi corectă opinia lui Anatol Doga, conform căruia „infracțiunea de reținere ilegală, incriminată în art. 308, alin. 1 Cod penal, poate fi comisă prin una din următoarele modalități: 1) reținerea săvârșită fără existența temeiurilor și condițiilor prevăzute de legislația procesual-penală; 2) reținerea persoanei prin încălcarea normelor procesual-penale referitoare la procedura de aplicare a reținerii; 3) reținerea săvârșită prin încălcarea garanțiilor procesuale stabilite de lege; 4) încălcarea termenilor de reținere [12, p. 13].

Arestarea, detenția sau întemnițarea trebuie să fie conformă cu legea. Oricine a fost privat de libertate prin arestare sau detenție are dreptul să depună o plîngere în fața unui tribunal, pentru ca acesta să hotărască asupra legalității detenției sale și să dispună eliberarea sa, dacă detenția este ilegală [17, p. 30]. Luarea de către judecătorul de instrucție a hotărîrii cu privire la arestarea persoanei numai în baza unor bănușeli neargumentate nu este admisă. Pînă la luarea hotărîrii respective, judecătorul trebuie să verifice: a) existența temeiurilor aplicării măsurii arestului

preventiv, inclusiv a momentelor care țin de persoana celui care urmează a fi supus acestei măsuri; b) legalitatea și temeinicia faptei săvârșite [21, p. 125]. În viziunea mai multor savanți, arestul reprezintă prin sine o măsură preventivă care constă în îngrădirea libertății învinuitului, iar în cazuri excepționale și a bănuیتului, adică a persoanelor a căror vinovăție încă nu este stabilită printr-o sentință definitivă a instanței de judecată, în vederea faptului ca aceștia să nu se ascundă de urmărirea penală și judecată, să nu împiedice stabilirea adevărului în cauza penală, să nu-și continue activitatea criminală, precum și în vederea asigurării executării sentinței [40; 28, p. 16]. În continuarea ideilor mai sus expuse, în viziunea savantului M. Fomin este inadmisibil a promite celui arestat de a-l pune în libertate în condiția în care își va recunoaște vinovăția și-i va denunța pe coparticipanți. Obținerea recunoașterii vinovăției nu este scopul măsurii preventive [44, p. 17].

2.3. Latura subiectivă a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală. Caracterizând latura subiectivă, în general, majoritatea cercetătorilor menționează că reținerea ilegală și arestarea ilegală sunt comise prin intenție directă. Dacă persoana dorește să comită anumite acțiuni, înțelegând că rezultatul inevitabil al acestora va fi survenirea urmărilor prejudiciabile, apoi dorința se răspîndește nu doar asupra acțiunilor, ci și asupra urmărilor, deoarece și unele, și celelalte constituie o situație criminală unică. „În virtutea dependenței dialectice a conștiinței și voinței, consecința concomitentă inevitabilă, fiind element al situației infracționale unice, este tot așa de așteptată precum și fapta care o cauzează [42, p. 19]”. Însă, anumiți autori consideră că această componentă de infracțiune poate fi comisă doar cu intenție indirectă. Astfel, I. S. Vlasov expune posibilitatea intenției directe referitoare la lipsirea de libertate a persoanei și a intenției indirecte cu privire la activitatea normală a organelor de urmărire penală [24].

2.4. Subiectul infracțiunii de reținere sau arestare ilegală. Reținerea în procesul penal a persoanei bănuite în comiterea infracțiunii, realizată de către persoanele de rînd nu constituie obiectul unei relații sociale cu referire la reținerea procesual-penală. Subiectul special al acestei infracțiuni trebuie să fie abilitat cu dreptul la reținere, adică să dispună de dreptul de a reține persoana în ordinea procesual-penală. Lipsa semnelor respective ne vorbește despre faptul că reținerea nu are forță procesual-penală, nu generează consecințe procesual-penale și, respectiv, nu constituie latura obiectivă a componentei de infracțiune de reținere sau arestare ilegală, în așa fel fiind în imposibilitate de a cauza daune obiectului protejat de legea penală – relațiilor sociale cu referire la reținerea procesual-penală [43, p. 106]”. Susținem pe deplin această opinie, mai adăugînd și faptul că legea procesual-penală reglementează strict subiectul împuternicit de a aplica măsura preventivă sub formă de arest [20, p. 87]. Subiectul pasiv al infracțiunii de arestare nelegală este statul, ca titular al valorii sociale a înfăptuirii justiției. Subiect pasiv eventual al

infracțiunii de arestare nelegală în varianta tip (reținere sau arestare nelegală) poate fi orice persoană ce întrunește condițiile generale pentru a răspunde penal[10, p. 554]. Această opinie este împărtășită și de savantul Gheorghe Ulianoschi, care, de asemenea, afirmă că subiectul pasiv secundar al infracțiunii de reținere sau arestare nelegală poate fi orice persoană reținută sau arestată nelegal [22, p. 47]. Cu referire la subiectul infracțiunii prevăzute de art. 308, alin. 2 Cod penal al Republicii Moldova, împărtășim opinia savanților Sergiu Brînză și Vitalie Stati, conform cărora subiectul acestei componente are calitatea specială de judecător. Subiect al infracțiunii analizate poate fi după caz: judecătorul de instrucție; judecătorul; judecătorul din cadrul completului de judecată. În ultima ipoteză, infracțiunea este săvârșită în coautorat. Alte persoane (de exemplu, procurorul) nu pot fi subiecți ai infracțiunii prevăzute la alin. 2, art. 308 Cod penal al Republicii Moldova. Astfel de persoane pot doar contribui la săvârșirea infracțiunii în cauză în calitate de organizatori, instigatori sau complici.[3, p. 785-786]

2.5. *Analiza circumstanțelor agravante a infracțiunilor de reținere sau arestare ilegală.* Cercetătorii A. S. Gorelic și L. V. Lobanova evidențiază momentul, conform căruia „survenirea urmărilor grave reprezintă o categorie estimativă, la care urmează a fi atribuite termenul de lungă durată de aflare sub strajă a persoanei nevinovate, cauzarea de daune grave sănătății, survenirea morții, inclusiv și ca urmare a sinuciderii[26, p. 357]”. Autorii I. I. Golubov, A. A. Gulii și V. N. Cujicov afirmă că „prin urmări grave urmează a se înțelege prejudiciul adus victimei ca urmare a acțiunilor ilegale în contextul reținerii ilegale sau a arestului ilegal. Dauna poate fi atât fizică, cât și patrimonială. Noțiunea de survenire a urmărilor grave este o categorie apreciativă, din care considerent această chestiune este clarificată de fiecare dată de către instanța de judecată cu luarea în calcul a circumstanțelor concrete ale cauzei penale[25, p. 57-58]. Autorii Sergiu Brînză și Vitalie Stati, consemnează la rândul lor, că în contextul dispoziției de la alin.4, art. 308 Cod penal al Republicii Moldova, prin „urmări grave”, se are în vedere: decesul victimei; vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății [3, p. 789].

2.6. *Delimitarea reținerii sau arestării ilegale de alte infracțiuni conexe.* Atât răpirea unei persoane, cât și reținerea sau arestarea ilegală sunt comise, de obicei, cu intenție directă. În situația răpirii unei persoane cel vinovat conștientizează că ilegal capturează o altă persoană și contrar voinței acesteia, o plasează forțat într-un alt loc, dorindu-și realizarea acestor acțiuni. Motivarea infracțională este legată anume de răpirea persoanei. Ea constituie începutul ulterioarelor acțiuni criminale (care urmează răpirii), dominînd în cadrul motivelor celorlalte acțiuni comise într-o anumită ordine succesivă [39, p. 35]. În același timp, analiza componentelor acestor infracțiuni ne dă teme să vorbim despre caracterul neidentificabil al acestora. Răpirea unei persoane se deosebește de reținerea sau arestarea ilegală în baza mai multor criterii pe care le

vom expune în continuare. Astfel, în situația răpirii unei persoane este încălcat dreptul persoanei – dreptul la libertate și inviolabilitate, în timp ce în cazul infracțiunii de reținere sau arestare ilegală deja în vizorul legii se află activitatea normală a organului de urmărire penală, a instanței de judecată, care asigură inviolabilitatea persoanei din partea anumitor atentate nejustificate. În cazul reținerii sau arestului ilegal, de regulă, nu este prezentă situația înaintării anumitor cerințe, cum ar fi, de exemplu, a unei răscumpărări, ceea ce este specific pentru răpirile de persoane.

Subiect al infracțiunii de răpire a persoanei este persoana fizică care a atins vârsta de 14 ani, în timp ce în situația infracțiunii de reținere sau arestare ilegală avem de a face întotdeauna cu un subiect special. Mai mult decât atât, dispoziția art. 308 Cod penal al Republicii Moldova prevede că partea vătămată este plasată anume în locuri speciale de detenție, în timp ce articolul 164 Cod penal al Republicii Moldova nu conține un astfel de criteriu. Totodată, însă, dacă persoana cu funcție de răspundere, care beneficiază de dreptul de a aplica măsuri de constrângere cu caracter procesual-penal, nu se află în exercițiul funcției sale și nu folosește aceste atribuții speciale, acțiunile acesteia legate de răpirea persoanei urmează a fi calificate în baza art. 164 Cod penal al Republicii Moldova. O deosebire esențială a răpirii unei persoane de reținerea sau arestarea ilegală se referă la caracterul secret al locului unde este deținută persoana răpită. În cazul răpirii unei persoane, victima este plasată în anumite locuri care nu sunt cunoscute rudelor apropiate ale părții vătămate și nici organelor de drept. Se mai deosebesc între ele aceste componente de infracțiune și după momentul consumării. Consumarea infracțiunii de răpire a unei persoane ține de momentul „scoaterii, luării” persoanei din mediul său firesc (de exemplu, de la domiciliu, de pe stradă etc.), în vederea ulterioarei ei amplasări într-un loc destinat ascunderii și deținerii forțate. La rândul său, consumarea infracțiunii de reținere sau arestare ilegală ține de momentul săvârșirii, comiterii acțiunilor, care exclud posibilitatea părții vătămate de a se deplasa în mod liber [19, p. 41].

2.7. *Concluzii la Capitolul 2.* Drept rezultat al studiului întreprins în cadrul prezentului capitol, autorul vine cu anumite concluzii în vederea susținerii sau, dimpotrivă, a combaterii anumitor concepte și opinii expuse în cadrul acestei teze de doctorat cu referire la elementele obiective și cele subiective ale infracțiunii de reținere și arestare ilegală.

Capitolul 3, cu genericul „**Analiza comparativă și principiile reglementării juridice a infracțiunilor de reținere sau arestare ilegală în practica internațională**” cuprinde următoarele 3 paragrafe: 3.1. *Practici și legislație națională privind reținerea sau arestarea ilegală prin prisma CEDO*; 3.2. *Analiza comparativă a reglementării juridice a infracțiunilor de reținere sau arestare ilegală în legislația altor state*; 3.3. *Asigurarea drepturilor și intereselor*

legitime a persoanei reținute sau arestate în contextul Hotărîrii Curții Constituționale a Republicii Moldova din 23.02.2016; 3.4. Concluzii la Capitolul 3.

3.1. Practici și legislație națională privind reținerea sau arestarea ilegală prin prisma CEDO. Necesitatea folosirii Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale [7] în procesul interpretării și aplicării legislației penale și procesual-penale este determinată nu numai de prevederile Convenției, care formulează în mod direct cerințe față de standardele sistemului justiției penale, ci și de multiple prevederi implicite, care impun respectarea și luarea în calcul a anumitor norme de conduită pe durata desfășurării unui proces penal, în special în situațiile de reținere sau arestare a persoanelor.

Adoptarea și punerea în aplicare, începînd cu 12 iunie 2003, a Codului penal și a Codului de procedură penală au creat condiții legale eficiente de protecție a justițiabililor în concordanță cu standardele europene. Dar nu este suficient a avea doar prevederi concordate, mai este necesar ca organele abilitate să le respecte în cadrul efectuării urmăririi penale și examinării cauzelor în instanțele judecătorești. Prin prisma jurisprudenței CtEDO, atunci cînd se pune la îndoială legitimitatea reținerii unei persoane sau arestarea preventivă a acesteia, inclusiv întrebarea, dacă a fost urmată „o procedură stabilită de lege”, Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale face referire, în esență, la obligația de a respecta regulile substanțiale și procedurale ale legislației naționale, dar pe lîngă aceasta mai cere ca orice privațiune de libertate să se facă în conformitate cu art. 5, adică să protejeze persoana de acțiuni arbitrare [23, p. 9-10]. În Constituția Republicii Moldova [6], art. 25, se vorbește expres despre libertatea individuală și siguranța persoanei, moment care colaborează direct cu prevederile art. 5 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale. Art. 25, aliniatul 1 al Constituției Republicii Moldova conține prevederea că „libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile”. Libertatea individuală, conform prevederilor constituționale, vizează starea de libertate fizică a persoanei, dreptul de a se putea deplasa liber, de a nu putea fi ținut în sclavie, reținut, arestat, deținut cu excepția cazurilor prevăzute de lege. Libertatea individuală este expresia constituțională a stării naturale umane, omul se naște liber, iar societatea este obligată de a respecta și proteja libertatea omului [16, p. 248].

3.2. Analiza comparativă a reglementării juridice a infracțiunilor de reținere sau arestare ilegală în legislația altor state. Diversificarea relațiilor sociale în domeniul justiției, prilejuită mai ales de evoluția unor asemenea instituții procesual-penale, precum ar fi cea a reținerii sau arestării ilegale, a determinat sancționarea distinctă în sistemul normativ penal a faptelor care vizează aplicarea ilegală a acestora [8, p. 55]. Studiarea practicii altor state nu trebuie să atragă, în mod obligatoriu, împrumutarea, însușirea ei. Totodată, aceasta lărgeste potențialul științei

juridice autohtone, implică anumite corectări și rectificări în activitatea practică a organelor de drept, oferind posibilitatea unei interpretări largi a problemelor profesionale [29, p. 8]. În dependență de obiectul cercetării, analiza comparativă poate fi realizată la câteva niveluri. Primul nivel ține de compararea normelor juridice (microcompararea). În cazul dat, în situația expunerii paralele a normelor comparate, sunt evidențiate deosebiri și asemănările acestora. Cel de-al doilea nivel include compararea instituțiilor juridice și a diverselor ramuri de drept. Nivelul al treilea înglobează compararea sistemelor de drept, la general (macrocompararea) [41, p. 47].

3.3. *Asigurarea drepturilor și intereselor legitime a persoanei reținute sau arestate în contextul Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova din 23.02.2016.* Importanța măsurilor preventive, în ansamblu, nu poate fi înțeleasă fără a face trimitere la dispozițiile constituționale și la cele conținute în instrumentele regionale fundamentale, în materia drepturilor omului, ținând cont de specificul acestora – de afectare a inviolabilității persoanei. Reglementate drept instituții cu caracter de constrângere, rolul acestora este de a împiedica suspectul sau inculpatul să întreprindă ori să desfășoare anumite activități, care ar avea efect negativ atât asupra desfășurării procesului penal, cât și în privința atingerii scopului acestuia. De asemenea, pentru a se asigura de respectarea strictă a dispozițiilor legale, ce permit luarea acestor categorii de măsuri procesuale, legiuitorul a instituit anumite garanții, concretizate în condițiile generale și specifice ce trebuie îndeplinite, cumulativ, pentru a se putea dispune vreuna dintre măsurile preventive [2]. Privarea de libertate creează un dezechilibru de puteri, unde persoana aflată în detenție provizorie este cea vulnerabilă, fiind, practic, în întregime dependentă de administrația locului de detenție în ceea ce privește siguranța sa, exercitarea drepturilor sale și asigurarea necesităților de bază. O persoană aflată în custodia poliției este într-o situație deosebit de vulnerabilă. De regulă, mulți dintre cei aflați în custodia poliției sunt la primul contact cu organele de drept/structurile de forță, sunt confuzi și speriați, nu au cunoștințele sau experiența necesară pentru a înțelege ceea ce se întâmplă. Astfel, acest dezechilibru dintre persoană și autoritatea de detenție provizorie poate cauza diferite forme de abuzuri (detenție necomunicată, detenție arbitrară, corupție, tortură și alte forme de maltratare, încălcarea garanțiilor procesuale prevăzute de lege etc.) [4, p. 7]. CtEDO, în bogata jurisprudență privind materia art. 5 al Convenției, a trasat anumite linii directoare în ceea ce privește condițiile și limitele aplicării arestării preventive, plasând pe primul plan prezumția libertății ca punct de reper la examinarea unei situații concrete. Curtea apreciază negativ utilizarea în exclusivitate a unor temeuri formale sau citarea unor texte de lege la emiterea hotărârilor judecătorești de aplicare a arestării. Necesitatea concretizării temeiurilor de arestare este în funcție de durata aplicării măsurii date. Curtea a constatat mai multe deficiențe în materie de aplicare a arestării în sistemul de drept al

Republicii Moldova. Acestea se refereau atât la normele juridice aplicate în domeniu, cât și la practica instituită. Este un fapt constatat că sistemul național se confruntă cu mai multe probleme, cum ar fi: motivarea hotărârilor judecătorești; interpretarea neuniformă a legii de către judecători la aplicarea arestării; încălcarea obligației de a acționa cu diligență în cazul persoanelor arestate; ezitarea de a examina totalitatea de probe în confirmarea necesității arestării; lipsa comunicării clientului cu avocatul; problema accesului avocatului la materialele dosarului; lipsa informării complete despre toate acuzațiile aduse. Se constată situații când instanțele nu iau în calcul personalitatea și comportamentul acuzatului; sau nu iau în considerație, în toate cazurile, posibilitatea aplicării măsurilor preventive alternative [13, p. 7].

Privarea de libertate include măsurile obișnuite – reținerea, arestarea, executarea pedepsei cu închisoarea; dar mai intră în această categorie arestul la domiciliu ori internarea într-un spital a unei persoane arestate, reținerea într-o mașină pentru mai multe ore ori ținerea persoanei încătușate timp de mai multe ore, fără a fi reținută sau arestată. Pentru a decide dacă a existat sau nu o privare de libertate, se apreciază asupra unui element obiectiv – deținerea unei persoane într-un spațiu restrâns și pentru o perioadă de timp neglijabilă, respectiv un element subiectiv – persoana nu a consimțit la aceasta [9, p. 13]. Exemple de privare de libertate existente în sistemul de justiție al Republicii Moldova sunt: a) reținerea; b) arestarea preventivă; c) detenția în instituțiile penitenciare pentru executarea pedepsei cu închisoarea; d) internarea într-o instituție psihiatrică; e) arestul în calitate de sancțiune disciplinară aplicată militarilor; f) reținerea și arestul contravențional; g) detenția cetățenilor străini și apatrizi, care urmează a fi expulzați în centru de plasament temporar al străinilor [4, p. 9-10].

Dreptul constituțional la libertate individuală și siguranță presupune că persoana nu poate fi lipsită de libertate și supusă reținerii sau arestului în mod arbitrar și samovolnic, după bunul plac al reprezentanților organelor statale. Reținerea și deținerea în stare de arest prejudiciază, de fiecare dată, dreptul la libertatea individuală, din care considerent aceste măsuri de constrângere procesual-penală urmează a fi aplicate doar în strictă conformitate cu prevederile legii. Periculozitatea reținerii și a arestului ilegal constă în faptul că aceste măsuri îngrădesc cel mai important drept constituțional al fiecărei persoane – dreptul la libertate individuală [26, p. 342-343]. Dreptul la libertate și siguranța personală constituie unul dintre drepturile fundamentale ale omului. Totuși, acest drept nu este unul absolut. Autoritățile statului au dreptul de a priva persoanele de libertate în modul și în cazurile prevăzute de lege, cu respectarea garanțiilor legale, prevăzute pentru privarea de libertate [4, p. 9]. Descoperirea și cercetarea faptelor infracționale este imposibilă fără o constrângere din partea organelor de stat, antrenate în sfera activității procesual-penale. Mai mult decât atât: necătfînd la faptul că constrângerea reprezintă doar un

element în mecanismul reglementării procesual penale, pentru această varietate a activității statale ea reprezintă cea mai specifică și caracteristică formă [30, p. 137-138].

Constatăm și faptul că atât în teoria dreptului procesual penal, cât și în sfera aplicării practice a normelor de drept procesual penal, regula generală o constituie posibilitatea aplicării arestului, nu doar în dependență de prezența datelor care indică asupra necesității aplicării acestei măsuri de constrângere procesual-penală, ci și în baza dispunerii de materialul probator suficient în vederea demascării persoanei în comiterea infracțiunii. La momentul de față la soluționarea chestiunii referitoare la legalitatea ținerii persoanei în stare de arest și prelungirea acestuia urmează a se proceda în strictă conformitate cu prevederile Hotărârii Curții Constituționale a RM privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din CPP (termenul arestului preventiv), din 23 februarie 2016.

3.4. Concluzii la Capitolul 3. Concluziile materializate în cadrul acestui paragraf expun acele rezultate ale investigației științifice la care a ajuns autorul, ca rezultat al cercetării segmentului asigurării drepturilor și intereselor legitime a persoanei reținute sau arestate în contextul Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova din 23.02.2016.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele analizei prevederilor legii penale și procesual penale, precum și a practicii judiciare la compartimentul reținerii ilegale și a arestului ilegal au condiționat formularea următoarelor *concluzii*.

1. La adoptarea hotărârii privind aplicarea detenției, instanțele naționale trebuie să aplice standardele impuse de CEDO: legalitatea detenției; existența unei bănuieli rezonabile; prezența unui risc; proporționalitatea, rezonabilitatea și necesitatea aplicării detenției și posibilitatea aplicării măsurilor de alternativă detenției.

2. Gradul avansat de pericol al reținerii ilegale sau a arestului ilegal constă în faptul că aceste măsuri de constrângere limitează unul dintre cele mai importante drepturi garantate de Constituție – dreptul fiecărei persoane la libertate.

3. Subiectul special al infracțiunii de reținere ilegală trebuie să fie abilitat cu dreptul la reținere, adică să dispună de dreptul de a reține persoana în ordinea procesual-penală [20, p. 87].

4. Legea procesual-penală stabilește strict care este subiectul împuternicit de a aplica măsura preventivă sub formă de arest [20, p. 87].

5. Obiectul juridic general al acestei infracțiuni îl constituie interesele justiției, înfăptuirea justiției, iar dacă e să fim mai preciși – relațiile sociale, care exclud aplicarea reținerii ilegale, a

arestului ilegal în calitatea lor de măsuri de constrângere procesual-penală în lipsa temeiurilor prevăzute de legea procesual-penală.

6. Nu se referă la latura obiectivă a componenței de infracțiune de reținere ilegală careva alte varietăți ale reținerii, cu excepția celei procesuale.

7. În situația prezenței temeiurilor legale pentru reținere, doar o încălcare gravă și substanțială a normelor de drept procesual penal poate invoca prezența componenței de infracțiune de reținere ilegală.

8. Latura obiectivă a componenței de infracțiune, prevăzută de art. 308, alin. 1 Cod penal al Republicii Moldova, este caracterizată prin acțiuni, a căror esență constă în lipsirea ilegală și nefundamentată, nejustificată de libertate a persoanei, realizată în lipsa temeiurilor procesuale și materiale indicate în lege.

9. Dacă temeiurile indicate în lege sunt în lipsă, aplicarea măsurii de arest preventiv este ilegală.

10. Dacă reținerea sau plasarea în arest preventiv a fost neintenționată (rezultatul unei atitudini neconștiincioase și neprofesionale față de obligațiunile sale, aprecierea greșită a circumstanțelor cauzei), răspunderea în baza art. 308 Cod penal al Republicii Moldova este exclusă.

11. Actualmente, când jurisprudența CtEDO a devenit parte a sistemului național, având prioritate asupra normelor interne, cunoașterea suficientă a poziției instanței internaționale referitor la diferite probleme juridice este determinantă la pronunțarea unor hotărâri legale și echitabile.

12. Curtea apreciază negativ utilizarea în exclusivitate a unor temeiuri formale sau citarea unor texte de lege la emiterea hotărârilor judecătorești de aplicare a arestării. Necesitatea concretizării temeiurilor de arestare este în funcție de durata aplicării măsurii date.

13. În momentul de față la soluționarea chestiunii referitoare la legalitatea ținerii persoanei în stare de arest și prelungirea acestuia urmează a se proceda în strictă conformitate cu prevederile Hotărârii Curții Constituționale a RM privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din CPP (termenul arestului preventiv), din 23 februarie 2016.

14. La adoptarea hotărârii, privind aplicarea detenției, instanțele naționale trebuie să aplice standardele impuse de Convenția Europeană a Drepturilor Omului: legalitatea detenției; existența unei bănuieli rezonabile; prezența unui risc; proporționalitatea, rezonabilitatea și necesitatea aplicării detenției și, în sfârșit, posibilitatea aplicării măsurilor alternative detenției.

Luând în considerație concluziile expuse mai sus, venim și cu un spectru larg de **recomandări** cu titlu de **lege ferenda**, pe segmentul cercetării științifice realizate, și anume:

a) a include în Codul penal o normă nouă (art. 308¹ Cod penal al Republicii Moldova), intitulată „*Falsificarea informațiilor referitoare la temeiurile aplicării măsurii preventive sub formă de arest*” cu următorul conținut: „*Introducerea de către organul de urmărire penală, de către procuror în demersul înaintat judecătorului, privind aplicarea măsurii preventive sub formă de arest a informațiilor cu bună-știință false, privitor la temeiurile aplicării arestului - se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani*”.

b) Completarea art 7 din CPP „Legalitatea procesului penal” cu un nou alineat, 5¹ cu următorul conținut: „*Legalitatea procesului penal derivă și din dreptul persoanei de a avea acces la documentele din dosarul penal, inclusiv, și la probe, care ar justifica privarea sa de libertate*”;

c) Introducerea în CPP al RM a unui nou, articol, 7¹, intitulat „*Respectarea standardelor internaționale la aplicarea detenției*”, cu următorul conținut:

„(1) *La aplicarea detenției, instanțele naționale sunt obligate să respecte standardele impuse de Convenția Europeană: legalitatea ei, existența unei bănuieli rezonabile, prezența unui risc, proporționalitatea, rezonabilitatea și necesitatea aplicării ei, posibilitatea numirii măsurilor alternative detenției.*

(2) *Bănuiala rezonabilă presupune existența faptelor sau a informațiilor care ar convinge un observator obiectiv că persoana în cauză ar fi putut săvârși infracțiunea. Argumentele care sunt generale și abstracte nu sunt suficiente.*

(3) *Justificarea arestării nu se poate reduce la parafrizarea textelor din lege care descriu categoria de motive pentru care se poate dispune arestarea.*

(4) *Nu este motiv de arestare necesitatea administrării unei probe sau finalizarea urmăririi penale sau a audierii unui martor într-o procedură penală paralelă*”;

d) Completarea art. 11 din CPP al RM „Inviolabilitatea persoanei” cu un nou alineat, 3¹, cu următorul text: „*Temeiurile care pot justifica aplicarea sau prelungirea arestării preventive sunt: a) riscul că persoana să se eschiveze de la răspunderea penală; b) riscul de a împiedica buna desfășurare a justiției; c) prevenirea săvârșirii de către persoană a unei infracțiuni; d) riscul că punerea în libertate a persoanei va cauza dezordine publică*”;

e) Reintroducerea în conținutul art. 308 din CP al RM „Reținerea sau arestarea ilegală” a alineatului 3, cu următorul conținut: „(3) *Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2) comise asupra*

unui minor, se pedepsesc cu închisoare de pînă la 5 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani”.

Avantajele și valoarea elaborărilor propuse țin de momentul că, sub aspect teoretic s-a reușit a înfăptui o generalizare, sintetizare, sistematizare și actualizare a noțiunilor de „reținere ilegală” și „arest ilegal”, au fost identificate reglementările de ultimă oră, atât internaționale, cât și naționale, de care urmează să se ghideze organele de forță în situațiile aplicării acestor măsuri de constrîngere procesual-penală. În latura practică, a fost înfăptuit obiectivul expunerii și sistematizării reglementărilor de drept penal și drept procesual penal cu privire la aplicarea măsurii de reținere pe durata urmăririi penale și a măsurii de arest preventiv în cadrul urmăririi penale sau cu ocazia examinării cauzelor penale de către instanțele de judecată. Totodată, aceste subiecte au fost tratate și studiate în conformitate cu tendințele și exigențele contemporane, specificate în normele cu vocație internațională, la care a aderat și Republica Moldova, precum și cu cerințele de ultimă oră, impuse de Hotărîrea Curții Constituționale a RM privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din CPP (termenul arestului preventiv), din 23 februarie 2016.

Luînd în calcul cele menționate, teza de doctor a contribuit la soluționarea unei *probleme științifice de importanță majoră*, care a constat în stabilirea unui mecanism eficient de prevenire și combatere a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală a persoanelor, moment care ar contribui la revizuirea și perfecționarea normelor de drept penal din acest domeniu și la aplicarea lor corectă în cazurile de arestare sau reținere ilegală a persoanelor.

Planul cercetărilor de perspectivă la tema lucrării:

- 1) Răspunderea penală pentru infracțiunile din sfera justiției;
- 2) Obiectul juridic al infracțiunilor din sfera justiției;
- 3) Sistemul de infracțiuni contra justiției;
- 4) Delimitarea infracțiunii de reținere și arestare ilegală de alte infracțiuni conexe;
- 5) Dezvoltarea și clarificarea conținutului calificativului „urmări grave” cu referire la infracțiunea de reținere și arestare ilegală;
- 6) Analiza criminologică a infracțiunii de reținere și arestare ilegală.

BIBLIOGRAFIE

1. Barbăneagră Alexei, Alecu Gheorghe, Berliba Viorel ș.a. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Chișinău, 2009. 856 p.
2. Boga M. C. Noile reglementări privind reținerea și arestarea preventivă. In: *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica*. 2014, vol. 3, Issue 1 [online]. Disponibil: http://www.ugb.ro/Juridica/Issue5RO/7_Noile_reglementari_privind_retinerea_si_arestarea_preventiva.Ciprian_Bogea_RO.pdf.
3. Brînză Sergiu, Stati Vitalie. Tratat de drept penal. Partea specială. Volumul II. Chișinău, 2015. 1298 p.
4. Cocîrță Alexandru, Munteanu Victor, Foltea Radu. Ghid practic de monitorizare a respectării drepturilor persoanei reținute. Ed. EPIGRAF. Chișinău, 2015. 80 p.
5. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
6. Constituția Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1. În vigoare din 27 august 1994.
7. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04 noiembrie 1950. Semnată de către Republica Moldova la 13 iulie 1995.
8. Cușnir V., Doga A. Premise istorice privind incriminarea reținerii sau arestării ilegale. *Закон и Жизнь, декабрь, 2013*, p. 52-55.
9. Danileț Cristi. Arestarea. Îndrumar pentru practicieni. Ed. Cartier Juridic. Chișinău, 2016. 92 p.
10. Diaconescu Gheorghe, Duvac Constantin. Tratat de drept penal. Partea specială. Ed. C. H. BECK. București, 2009. 1158 p.
11. Doga Anatol. Clasificarea infracțiunilor contra justiției potrivit legislației penale a Republicii Moldova. *Revista Națională de Drept*, nr. 11, 2013, p. 59-61.
12. Doga Anatol. Abordări conceptuale privind latura obiectivă a infracțiunii de reținere ilegală. *Legea și Viața*, decembrie, 2013, p. 11-14.
13. Dolea Igor, Ursu Sergiu, Larsen Bjorn, Arcușa Denis. Arestarea preventivă în Republica Moldova și în țările europene. Cercetare comparativă. Ed. Cartier Juridic. Chișinău, 2014. 136 p.
14. Dongoroz Vintilă, Kahane Siegfried, Oancea Ion, Fodor Iosif, Iliescu Nicoleta, Bulai Constantin, Stănoiu Rodica, Roșca Victor. Explicații teoretice ale Codului penal român. Vol. IV. Ed. Academiei Române. București, 1972. 1035 p.
15. Filipaș A. Infracțiuni contra înfăptuirii justiției. Editura Academiei Române. București, 1985. 213 p.
16. Muraru Ion. Drept constituțional și instituții politice. Vol. I. București, 1993. 320 p.
17. Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice. Adoptat prin Rezoluția adunării generale a ONU nr. 2200 A (XXI) din 16.12.1966, art. 9, alin. 4. // *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Vol. I. Chișinău, 1998.
18. Principiile pentru protecția tuturor persoanelor aflate în orice formă de detenție sau întemnițare. Aprobate prin Rezoluția Adunării generale a ONU nr. 43/173 din 09.12.1988.
19. Rusu Vitalie, Sorbala Mihail. Delimitarea reținerii sau arestării ilegale de alte infracțiuni conexe. *Revista națională de Drept*, nr. 8, 2015, p. 40-44.
20. Sorbala Mihail. Unele reflecții asupra subiectului infracțiunii de reținere ilegală. *Revista Națională de Drept*. Nr. 4, 2014, p. 84-87.
21. Stamatini Ștefan, Gheorghieș Alexandru. Particularitățile aplicării măsurilor preventive în privința minorilor. *Material didactico-științific*. Chișinău, 2013. 269 p.
22. Ulianovschi Gheorghe. Infracțiuni care împiedică înfăptuirea justiției. Ed. Garuda-Art. Chișinău, 1999. 174 p.

23. Zubco Valeriu, Avram Mihai, Gheorghită Mihai, Mărgineanu Iurie, Gurschi Constantin, Popovici Tudor, Botezatu Raisa, Munteanu Victor. Protecția drepturilor omului la aplicarea măsurilor procesuale de constrângere. Editura ARC. Chișinău, 2006. 372 p.
24. Власов И. С., Тяжкова И. М. Ответственность за преступления против правосудия. М., 1968. 134 с.
25. Голубов И. И., Гулый А. А., Кужиков В. Н. Уголовная ответственность за преступления против правосудия. Московский Психолого-Социальный Институт. Москва – Воронеж, 2011. 128 с.
26. Горелик А. С., Лобанова Л. В. Преступления против правосудия. Юридический Центр Пресс. СПб, 2005. 491 с.
27. Гриненко А. В. Задержание и заключение под стражу должны быть не только обоснованными, но и законными. // Журнал российского права, 2005, № 3, с. 81-87.
28. Гуляев А., Зайцев В. Заключение под стражу на предварительном следствии. // Законность, № 4., 16-24.
29. Ермолович Г. П. Привлечение населения к правоприменительной деятельности полиции США. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. СПб, 1992. 16 с.
30. Зайцев О. А., Смирнов П. А. Подозреваемый в уголовном процессе. Изд. ЭКЗАМЕН. М., 2005. 320 с.
31. Ким В. В. Уголовно-правовое обеспечение независимой и безопасной деятельности по отправлению правосудия. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Ставрополь, 2004. 22 с.
32. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. / Отв. ред. В. И. Радченко; науч. ред. А. С. Михлин. М., 2000. 862 с.
33. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. / Отв. ред. В. М. Лебедев. М., 2005. 974 с.
34. Кузнецов В. М. Уголовная ответственность за отказ свидетеля или потерпевшего от дачи показаний. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. М., 2004. 20 с.
35. Кулешов Ю. И. Преступления против правосудия: понятие, система, юридический анализ и проблемы квалификации. Учебное пособие, Хабаровск, 2001. 152 с.
36. Лебедев А. Г. Привлечение заведомо невиновного к уголовной ответственности по уголовному праву России. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Саратов, 2004. 25 с.
37. Лобанова Л. В. Преступления против правосудия: проблемы квалификации. Диссертация доктора юридических наук. Казань, 2000. 305 с.
38. Практический комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. / Под общ. ред. Х. Д. Аликперова и Э. Ф. Побегайло. М., 2001. 864 с.
39. Пучнин В. М. Похищение человека – криминологический аспект исследования. Диссертация кандидата юридических наук. М., 1999. 204 с.
40. Ретюнских И. А. Процессуальные проблемы задержания лица по подозрению в совершении преступления. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2001. 31 с.
41. Саидов А. Х. Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности). М., 2000. 441 с.
42. Субботина В. И. Уголовная ответственность за заведомо незаконное заключение под стражу или содержание под стражей. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. М., 2002. 27 с.
43. Сурихин П. Л. Уголовная ответственность за заведомо незаконное задержание. Диссертация кандидата юридических наук. Омск, 2001. 18 с.
44. Фомин М. Оценка адвокатом обоснованности ареста. // Российская юстиция. 2000, № 4, с. 11-17.

45. Харисов К. Н. Ответственность за преступное вмешательство в деятельность лиц, осуществляющих правосудие и уголовное преследование: проблемы теории и законодательства. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Казань, 2004. 26 с.

ADNOTARE

Mihail Sorbala, „Răspunderea penală pentru reținerea sau arestarea ilegală a persoanei”, teză de doctor în drept la specialitatea

554.01. Drept penal (drept penal și execuțional penal), Chișinău, 2017

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 198 titluri, 171 pagini text de bază.

Cuvinte-cheie: reținere, măsură preventivă, măsură de constrângere procesual-penală, arest, arest la domiciliu, cauză, componență de infracțiune, bănuț, învinut, inculpat, judecător de instrucție, organ de urmărire penală, procuror, ofițer de urmărire penală.

Domeniul cercetării. Drept penal (drept penal, drept execuțional penal).

Scopul și obiectivele cercetării. Scopul tezei constă în evaluarea politicii penale a statului în perioada implementării Acordului de Asociere între RM și UE privind respectarea unuia dintre cele mai importante drepturi – libertății persoanei în jurisprudența RM în procesul de reținere și arestare a persoanei; elaborarea propunerilor de perfecționare a legislației în baza jurisprudenței Curții Constituționale și a standardelor CtEDO. Acest scop a fost materializat prin recomandările de perfecționare a legii penale în domeniul infracțiunii de reținere sau arestare ilegală. În dependență de scopul invocat, au fost determinate anumite obiective: cercetarea formelor juridice de determinare a răspunderii pentru fapta de reținere sau arestare ilegală sub aspectul normelor de drept penal comparat; expunerea semnelor obiective a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală; expunerea semnelor subiective a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală: evidențierea particularităților calificării faptei de reținere sau arestare ilegală etc.

Noutatea și originalitatea cercetării este determinată în dependență de spectrul problemelor analizate și de soluțiile identificate în legătură cu acest fapt. Caracterul novator al rezultatelor obținute ține de faptul că această teză de doctor este una dintre puținele cercetări științifice profunde în domeniul răspunderii penale pentru comiterea faptei de reținere sau arestare ilegală.

Problema științifică de importanță majoră soluționată constă în stabilirea unui mecanism eficient de prevenire și combatere a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală a persoanelor, moment care ar contribui la revizuirea și perfecționarea normelor de drept penal din acest domeniu și la aplicarea lor corectă în cazurile de arestare sau reținere ilegală a persoanelor.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a cercetării. Toate tezele, opiniile și conceptele expuse în cadrul lucrării, precum și concluziile științifice pot fi utilizate: în activitatea legislatorului pe linia perfecționării legii penale la acest compartiment; în activitatea practică a organelor de drept ce duc lupta cu această categorie de infracțiuni; în predarea disciplinei de Drept penal în instituțiile de învățământ cu profil juridic.

Implementarea rezultatelor științifice. Tezele, opiniile, concluziile și recomandările din teză au fost reflectate în 7 articole științifice, publicate în reviste de specialitate, inclusiv participări la conferințe științifico-practice.

ANNOTATION

Mihail Sorbala, „Criminal liability for illegal detention or arrest of the person”,

PhD Thesis in law at the specialty

554.01. Criminal Law (Criminal Law and Criminal Execution), Chisinau, 2017

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 198 titles, 171 pages of main text.

Keywords: detention, preventive measures, criminal-procedural coercive measure, arrest, house arrest, cause, criminal components, suspect, accused, defendant, investigated magistrate, criminal prosecutor body, prosecutor, criminal prosecutor officer.

Field of research. Criminal Law (criminal law, criminal execution).

Purpose and aims of research. The purpose of the work is to assess the state penal policy during the implementation of the Association Agreement between the Republic of Moldova and the European Union on compliance with one of the most important rights – the freedom of person in the jurisprudence of RM in the process of detention and arrest of the person; developing of proposals to improve the legislation based on the jurisprudence of the Constitutional Court and ECHR standards. This aim was materialized by the recommendations for improving the criminal law in the field of crime of illegal detention or arrest. Depending on the invoked purpose it were determined some objectives, to which there are assigned: the research of legal forms of determination of liability for the acts of illegal detention or arrest in terms of norms of comparing criminal law; - the exposure of objective signs of the crime of illegal detention or arrest; - the exposure of subjective signs of the crime of illegal detention or arrest: the highlighting of the particularities of qualification of the acts of illegal detention or arrest etc.

Novelty and originality of the research is determined depending on spectrum of analyzed issues and by the solutions identified in relation to this. The innovative character of the obtained results is the fact that this PhD thesis is one of the few deep scientific research in the field of criminal liability for committing the act of illegal detention or arrest.

The solved scientific problem of major importance consists in the establishment of an efficient mechanism for preventing and combating the crime of illegal detention or arrest of persons, moment which would contribute to the revision and improvement of the criminal law norms in this field and to their correct application in the cases of arrest or illegal detention of persons.

Theoretical and practical value of the research. All theses, the opinions and the concepts presented in the work as well as scientific conclusions can be used: in the activity of legislature on the line of improving the criminal law to this compartment; in the practice activity of enforcement bodies fighting to this type of crime; in the teaching of Criminal Law discipline in educational institutions with the profile of Law.

Implementation of scientific results. The theses, the opinions, the conclusions and the recommendations of the thesis were reflected in 7 scientific articles published in magazines of specialty, including the participation in scientific-practical conferences.

АННОТАЦИЯ

Михаил Сорбала, «Уголовная ответственность за незаконное задержание или арест лица», диссертация на докторскую степень в области права по специальности 554.01. Уголовное право (уголовное и уголовно-исполнительное право), Кишинев, 2017

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 198 разделов, 171 страниц основного текста.

Ключевые слова: задержание, мера пресечения, принудительные меры уголовно-процессуального характера, арест, домашний арест, причина, состав преступления, подозреваемый, обвиняемый, подсудимый, судья по уголовному преследованию, орган уголовного преследования, прокурор, офицер по уголовному преследованию.

Область исследования. Уголовное право (уголовное и уголовно-исполнительное право).

Цель и задачи исследования. Целью работы заключается в оценке уголовной политике государства в период внедрения положений Соглашения об ассоциации Республики Молдова с ЕС касательно соблюдения одного из важнейших прав – свобод человека в судебной практике РМ, при задержании и аресте лица; разработка предложений по совершенствованию законодательства, основанного на судебной практике Конституционного суда и ЕСПЧ. Данная цель была материализована посредством представления конкретных рекомендаций касательно усовершенствования уголовного законодательства в области незаконного задержания или ареста. В зависимости от указанной цели, были определены и конкретные задачи, среди которых: исследование правовых форм определения ответственности за факт незаконного задержания или ареста с точки зрения норм сравнительного уголовного права; изложение объективных признаков незаконного задержания или ареста; выделение особенностей квалификации незаконного задержания или ареста и т.д.

Новшества и оригинальность исследования определено в зависимости от спектра анализируемых проблем и решений, определенных в связи с таковым фактом. Новаторская идея полученных результатов заключается в том, что данная докторская диссертация является одним из немногих глубоких научных исследований в области уголовной ответственности за совершение незаконного задержания или ареста.

Урегулированная значимая научная задача заключается в создании эффективного механизма по предотвращению и борьбе с процессуальными нарушениями по задержание или незаконному аресту лиц, ввиду того, что данный факт способствовал бы пересмотру и приведению в соответствие норм уголовного права касательно данной области, а также надлежащее применение таковых в случаях незаконное задержание или ареста лиц.

Теоретическая и практическая значимость исследования. Все тезисы, мнения и концепции, изложенные в рамках работы, а также научные заключения могут быть использованы: в рамках осуществления деятельности законодателя касательно усовершенствования уголовного законодательства в рамках данной области; в практике правоохранительных органов ведущих борющихся с данной категорией преступлений; в рамках преподавания дисциплины Уголовное право в учебных заведениях юридического профиля.

Внедрение научных результатов. Тезисы, мнения, выводы и предложения данной работы были отражены в 7 научных статьях, опубликованных в профессиональных журналах, в том числе участвующих в научно-практических конференциях.

SORBALA Mihail

**RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU REȚINEREA SAU
ARESTAREA ILEGALĂ A PERSOANEI**

**Specialitatea științifică: 554.01.–Drept penal (drept penal și execuțional
penal)**

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 19.05.2017

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Coli de tipar: 1,87

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Tiraj 50 ex.

Comanda nr. 53/16

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. A. Mateevici, 60, Chișinău, MD-2016